

Ευερεθιστότητα στα παιδιά και τους εφήβους

Επιστημονική επιμέλεια:
Αναστασία Κουμούλα, Κωνσταντίνος Κώτσος, Αναστασία Δουγαλή

Μετάφραση:
Ανδρούτσος Χρήστος, Βενιεράκη Μαρία, Βουλτσίδου Βασιλεία, Γεράση Ευαγγελία,
Δουγαλή Αναστασία, Κούλλουρου Ιουλιανή, Μπακοπούλου Ζωή, Μπεκιάρη Ελένη,
Παπαμιχαήλ Ελένη, Παλληκάρη Κορίνα, Σαμιωτάκης Γιώργος, Σκλάβου Κωνσταντίνα

Επιμέλεια-Διόρθωση: Όλγα Παπακώστα

Σελιδοποίηση: Μαρίνα Μπίτσικα

Φωτογραφία εξωφύλλου: Αργύρης Στριγγάρης

Εξώφυλλο: MOTIBO ΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Τίτλος πρωτοτύπου:
Disruptive mood, © Oxford University Press 2015
DISRUPTIVE MOOD: IRRITABILITY IN CHILDREN AND ADOLESCENTS, FIRST
EDITION was originally published in English in 2015 This translation is published
by arrangement with Oxford University Press. Motobo Publishing SA – Topos
Books is solely responsible for this translation from the original work and Oxford
University Press shall have no liability for any errors, omissions or inaccuracies
or ambiguities in such translation or for any losses caused by reliance thereon.

© 2021 Εκδόσεις Τόπος και Ε.ΨΥ.Υ.Π.Ε
[Οι εκδόσεις Τόπος είναι εμπορικό σήμα της MOTIBO ΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.]
ISBN: 978-960-499-360-4

Κεντρική διάθεση:
Πλαπούτα 2 & Καλλιδρομίου 11473, Αθήνα
Τηλ.: 210 8222835-856 Fax: 210 8222684

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμία διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά τον Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με τον Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με τον Ν. 100/1975) απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

Αργύρης Στριγγάρης - Eric Taylor

Ευερεθιστότητα στα παιδιά
και τους εφήβους

Ε.Ψ.Υ.Π.Ε

Περιεχόμενα

Πρόλογος για την ελληνική έκδοση	9
Πρόλογος επιμελητών της ελληνικής έκδοσης	11
Κεφάλαιο 1 Ευερεθιστότητα: επισκόπηση και εισαγωγή	13
Κεφάλαιο 2 Ορολογία	17
Κεφάλαιο 3 Αξιολόγηση παιδιών με ευερεθιστότητα	23
Κεφάλαιο 4 Η εξέλιξη του θυμού	31
Κεφάλαιο 5 Επιπολασμός, συννοσηρότητα και πορεία κατά την ανάπτυξη	45
Κεφάλαιο 6 Η νευροεπιστήμη της ευερεθιστότητας	51
Κεφάλαιο 7 ΔΕΠ-Υ και ευερεθιστότητα	67
Κεφάλαιο 8 Η ευερεθιστότητα στις διαταραχές του αυτιστικού φάσματος	81
Κεφάλαιο 9 Ευερεθιστότητα και διασπαστικές διαταραχές συμπεριφοράς	91
Κεφάλαιο 10 Ευερεθιστότητα και διπολική διαταραχή	97

Κεφάλαιο 11

Η ευερεθιστότητα στις καταθλιπτικές διαταραχές.....	117
--	------------

Κεφάλαιο 12

Ευερεθιστότητα και Διαταραχή Διασπαστικής Απορρύθμισης της Διάθεσης.....	127
---	------------

Κεφάλαιο 13

Η ευερεθιστότητα στις εγκεφαλικές διαταραχές και στην εγκεφαλική βλάβη	133
---	------------

Κεφάλαιο 14

Κλινική διαχείριση της ευερεθιστότητας και της διασπαστικής διάθεσης	141
---	------------

Κεφάλαιο 15

Μελλοντικές κατευθύνσεις και ένα μοντέλο για την ευερεθιστότητα.....	155
---	------------

Παράρτημα

Μία κλίμακα μέτρησης της ευερεθιστότητας.....	159
--	------------

Βιβλιογραφία	163
---------------------------	------------

Γλωσσάρι	177
-----------------------	------------

Πρόλογος για την ελληνική έκδοση

Η σημασία της ευερεθιστότητας για την κλινική ψυχιατρική παιδιών και εφήβων είναι προφανής: ο θυμός και οι εξάρσεις του συναισθήματος αποτελούν έναν από τους συχνότερους λόγους παραπομπής σε υπηρεσίες ψυχικής υγείας. Ωστόσο, η αδυναμία της ειδικότητάς μας να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά την ευερεθιστότητα, έχει οδηγήσει σε πολλές χώρες στην υπερσυνταγογράφηση αντιψυχωσικών φαρμάκων, με τις γνωστές αρνητικές επιπτώσεις. Το κλινικό ερώτημα, λοιπόν, είναι γιατί δυσκολευόμαστε τόσο πολύ ως ειδικότητα να βοηθήσουμε παιδιά με θυμό;

Επίσης ξεκάθαρη είναι η σημασία της ευερεθιστότητας και για τους νευροεπιστήμονες. Ο θυμός και οι συνακόλουθες συμπεριφορές του ανήκουν στις θεμελιώδεις αντιδράσεις των ζωικών οργανισμών σε αρνητικά ερεθίσματα του περιβάλλοντος. Και όμως, παρά τη θεμελιώδη σημασία τους, η χαρτογράφηση αυτών των συναισθημάτων παραμένει ελλιπής. Μήπως αυτό οφείλεται στο ότι ορισμένες βασικές αντιλήψεις μας για την ευερεθιστότητα χρήζουν επανελέγχου;

Το βιβλίο αυτό φιλοδοξεί να βοηθήσει τον αναγνώστη να απαντήσει –έστω στοιχειωδώς– σε αυτά τα ερωτήματα και να συμπεριλάβει στους αναγνώστες του τόσο τους κλινικούς όσο και τους ερευνητές της ψυχικής υγείας των νέων. Το βιβλίο και οι ιδέες του συζητήθηκαν ευρέως εκτός Ελλάδος. Τώρα ήρθε η ώρα να κριθεί και από το ελληνικό αναγνωστικό κοινό.

Γιατί όμως είναι απαραίτητη η ελληνική έκδοση; Λέγεται ότι κάθε μετάφραση είναι μια απόπειρα διαλόγου όχι μόνο ανάμεσα σε δύο γλώσσες, αλλά και σε διαφορετικά συστήματα σκέψης.

Η Παιδοψυχιατρική γνωρίζει σημαντική ανάπτυξη διεθνώς τις τελευταίες δεκαετίες. Τόσο μάλιστα ώστε η ψυχική υγεία να αποτελεί χρηματοδοτική προτεραιότητα μεγάλων οργανισμών όπως το NIH, το MRC και το Wellcome Trust. Οι επιστημονικές περιπέτειες της ευερεθιστότητας καταδεικνύουν με εναργή τρόπο τα θετικά της ανάπτυξης αυτής (π.χ. κλινική φροντίδα αντί για εγκλεισμό ευάλωτων παιδιών, χρήση της στατιστικής μέτρησης αντί της περιπτωσιολογίας), αλλά και τις σκοτεινότερες πλευρές της (π.χ. υπερσυνταγογράφηση δυνητικά βλαπτικών φαρμάκων, άσκοπο εκπαθολογισμό). Επίσης, στο παράδειγμα της ευερεθιστότητας διακρίνει κανείς τις προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η Ψυχιατρική στην προσπάθειά της να μεταφράσει τις γνώσεις της νευροεπιστήμης σε κλινική πρόοδο. Αλλά και το επίμονο αίτημα για μία ψυχιατρική νοσολογία που να βασίζεται σε σύγχρονες επιστημονικές αρχές όπως συμβαίνει σε άλλες ειδικότητες. Οι διεργασίες αυτές έχουν διεθνείς επιπτώσεις και οι Έλληνες παιδοψυχίατροι οφείλουμε να τις αντιμετωπίσουμε με κριτικό πνεύμα και να κρατήσουμε όσα προάγουν την υγεία των παιδιών. Η κριτική ενασχόληση θα μας προστατεύσει από τον ενίοτε επιβλαβή μνητισμό.

Άλλωστε, έχει και η ελληνική σκέψη πολλά να δώσει στην εκτενή συζήτηση για τη φύση και λειτουργία των συναισθημάτων. Ιστορικά, η μήνις του Αχιλλέως –πρώτη λέξη της *Ιλιάδος*– είναι θεμελιωτική της παγκόσμιας λογοτεχνικής παράδοσης. Η επιρροή του Αριστοτέλη και της πραγματείας του περί θυμού στη *Ρητορική* του μας παιδεύει (με την καλή και κακή έννοια) έως τις μέρες μας. Υπάρχουν επίσης θησαυροί που περιμένουν ακόμη από τον σύγχρονο μελετητή να τους ανασύρει (π.χ. του Γρηγορίου Νύσσης: «ἀγαθὸν κτῆνος ἐστὶν ὁ θυμὸς, ὅταν τοῦ λογισμοῦ ὑποζύγιον γένηται»). Όμως η πολιτιστική τριβή μας με τον θυμό δεν σταματά με τον Αριστοτέλη ή τους Πατέρες. Συνεχίζεται μέσα από τη λαϊκή παράδοση και την έντεχνη δημιουργία και η συνάντησή μας με τον θυμό ανανεώνεται, όπως στις πρόσφατες περιόδους κρίσης. Το ζητούμενο είναι να αρθρώσουμε αυτή τη σωρευμένη πολιτισμική εμπειρία σε επιστημονικό λόγο που θα απευθύνεται στην ανθρωπότητα. Η μετάφραση στα ελληνικά είναι λοιπόν δυνάμει μια επένδυση για μελλοντικές πνευματικές ανταποδόσεις προς το εξωτερικό.

Τέλος, τα ελληνικά έχουν πάψει πλέον εδώ και αιώνες να αποτελούν *lingua franca*. Έτσι κινδυνεύουν να αχρηστευθούν στις θετικές επιστήμες γιατί η γλώσσα μας δεν γεννά η ίδια τις κεντρικές έννοιες και η επιστημονική σκέψη συντελείται σχεδόν αποκλειστικά στα αγγλικά. Οι συχνές μιξαγγλιστί συζητήσεις ανάμεσα σε εμάς τους Έλληνες επιστήμονες, εντός και εκτός της χώρας, μαρτυρούν πόσο μας λείπει η ελληνική ορολογία και η συνέπεια στη χρήση της. Κάθε επιστημονική μετάφραση, λοιπόν, συνεχίζει το έργο του Κοραή και του Κουμανούδη: ανακαλύπτει λέξεις, τις ξαναφέρει στον νου μας ή πλάθει νέες με χιλιόχρονα υλικά. Δημιουργεί δηλαδή τις προϋποθέσεις για ελληνική επιστημονική ζωή και στο μέλλον. Με αυτό κατά νου, θέλω να ευχαριστήσω θερμώς τους μεταφραστές του βιβλίου μας, ιδιαίτερος την κυρία Αναστασία Κουμούλα και την ομάδα της.

Αργύρης Στριγγάρης
Ουάσιγκτων, Ιούλιος 2020